

crkva u svijetu

POGLEDI

KRŠĆANSKA VIZIJA OBITELJI DANAS

Stanko Lasić

Crkva je tokom cijele svoje povijesti pokazivala posebnu brigu za obitelj smatrajući je ne samo svojom životvornom stanicom, nego i stanicom društva u cjelini. Ipak, nikada kao posljednjih godina tema braka i obitelji nije toliko bila predmet istraživanja i javne rasprave. Svjedoče to brojne institucije i inicijative osnovane i poduzete nakon II. vatikanskog sabora: obiteljski instituti, škole, centri, savjetovališta, susreti, tribine... osnovani sa svrhom da pruže što bolji uvid u obiteljska pitanja i probleme. U duhu saborskih smjernica brak i obitelj danas zauzimaju ono mjesto koje im po Božjem stvarateljskom i Kristovu spasiteljskom planu pripada. Bračni život javlja se kao tipičan izraz kršćanskog života, tj. života u nasljedovanju Krista i kao takav postaje put posvećenja. Duhovnost je bitan uvjet kršćanskog ozračja u obitelji.

Duhovnost je život milosti koja se ne iscrpljuje u mističnom monologu nego se usredotočuje na služenje u ljubavi. Obiteljska duhovnost mogla bi se definirati kao put po kojem muž i žena sjedinjeni u sakramentu ženidbe napreduju i rastu u vjeri, nadi i ljubavi, svjedočeći Kristovu spasiteljsku ljubav. Obično se govori o dva područja duhovnosti: bračnoj koja se ostvaruje u odnosu muža i žene i obiteljskoj koja se preko očinstva i majčinstva proširuje na djecu. Kad je riječ o bračnoj duhovnosti ne misli se samo na pobožne čine nego na sve ono što sačinjava brak: svakodnevne dužnosti rada i odgoja, nježnost i ljubav, neizbježive poteškoće i trpljenja.

Bračna duhovnost jedna je od najvažnijih pojava u Crkvi našeg vremena. Sabor je otvorio put shvaćanju ženidbe kao jednog od putova svetosti i savršenosti i naglasio da su svi kršćani već samim svojim krštenjem pozvani na svetost. Jedan je suvremeni pisac tu saborsku misao izrekao ovako: »Naše vrijeme izgrađuje bračnu duhovnost koja ženidbu smatra sredstvom ljudske punine i pozivom na svetost... Do sada su si redovnici

'skromno' prisvajali stalež savršenstva. A zar bračno siromaštvo, čistoća, poslušnost (tj. uzajamna suglasnost) ne vrijede kao i redovničke? Zar brak nije kušnja i produbljenje ljubavi? Zar 'velika tajna' po kojoj dva bića obećavaju da će se vjerno ljubiti u Kristu nije ispovijedanje vjere i zavjet koji vrijedi kao i redovničko posvećenje?«¹

Povijesni tok bračne i obiteljske duhovnosti bio je vrlo uzak i krivudav što je učinilo da je teološka i pastoralna refleksija o njima započela s velikim zakašnjenjem. U prvim stoljećima Crkve duhovnost je obilježena stilom koji je bio dalek od života s jakim eshatološkim tragovima. U razdoblju od IV. do XVIII. stoljeća, s izuzetkom pisama sv. Franje Saleškog, duhovnost je bila snažno prožeta idejama i shvaćanjima koja su u to vrijeme dominirala u Crkvi: kršćansko savršenstvo kao privilegij redovništva, podređena uloga kršćanskih laika u odnosu na klerike, potcijenjena uloga žene i majke, pesimističko shvaćanje spolnosti.² Ilustrativan je primjer vezan uz smrt uzornog kršćanina, povjesničara književnosti Friedricha Ozanama, koji je umro 1853. Kada je nakon vijesti o njegovoj smrti jedan svećenik u prisustvu biskupa Gioacchina Pecci — budućeg pape Leona XIII. — rekao da je njegov život bio uistinu svetački ali da je šteta što nije znao izbjeći zamku braka, biskup je duhovito primijetio kako nije znao da je Krist ustanovio šest sakramenata i jednu zamku.³

Prenaglašavanje monaške i kleričke dimenzije duhovnosti koja se formirala počevši od srednjega vijeka učinilo je da se bračni život smatrao vrijednim ukoliko se mogao prilagoditi djevičanstvu. Ako ideal kršćanskog života nije ljubav nego djevičanstvo i uzdržljivost, onda duhovnost koja ne može ostvariti djevičanski oblik čistoće mora zauzeti sporedno mjesto. Analogno tome, ako je ideal siromaštvo shvaćeno kao odricanje od materijalnih dobara, obiteljski život koji ne može zanemariti upotrebu tih dobara, nužno postaje blijeđi odsjaj tog ideala. Ovakvom vrednovanju braka i obitelji išla je u prilog i okolnost što su učitelji i pisci duhovnosti, napose teolozi, živjeli u celibatu pa su nerijetko imali iskrivljenu sliku o braku stvorenu na osnovu ispovjedničke prakse koja je više doticala negativnu i tamnu stranu bračnih odnosa nego onu pozitivnu i svijetlu.⁴

Daljnji razlog zakašnjenja teološke refleksije o bračnoj duhovnosti treba tražiti u činjenici što je u teologiji i ekleziologiji prije II. vatikanskog sabora središnja kategorija bila hijerarhija, a laici su, uključujući i kršćanske supruge, bili tretirani kao oni koji moraju slušati, a ne kao narod Božji koji zna slušati i govoriti. U teologiji braka osjećala se potreba da se razviju pravne kategorije: ugovora, nerazrešivosti, dužnosti, puno više nego one biblijske: saveza, ljubavi, radosti.⁵ Tek u posljednjem stoljeću sazrijeva svijest među samim laicima o njihovu pozivu na svetost, na njima svojstven način, u zajednici s drugim članovima Crkve.

● *monaški redovi i vjerski život u ovajoj djevičanstvu bo si anhoi tamvovudj vovodj*

¹ L. Evelyn, *Spiritualità dei laici*, Assisi 1969, 90—91.

² Usp. P. Scabini, *La spiritualità coniugale*, u AA. VV., *Realtà e Valori del sacramento del matrimonio*, Roma 1976, 332—333.

³ Usp. J. Heinzmann, *Amare è la tua vocazione*, Roma 1983, 153.

⁴ Usp. G. Campanini, *«Famiglia» u Dizionario di spiritualità*, Roma 1969, 627.

⁵ Usp. *ibid.*, 628.

U tom pogledu posebno su važna tri desetljeća koja prethode II. vatikan-
skom saboru u kojima se javljaju pokreti obiteljske duhovnosti: Equipes
Notre-Dame u Francuskoj, skupine obiteljske duhovnosti pod vodstvom
mons. Carla Colombo u Italiji, Christian Family Movement u Americi,
inicijative Katoličke akcije.

Pokretu obiteljske duhovnosti vrlo važan poticaj dala je enciklika Pija
XI. *Casti connubii* od 31. prosinca 1930, kojom u Crkvi započinje novo
vrijeme u poimanju braka i obitelji. Sama enciklika nastala je kao reak-
cija i odgovor Crkve na niz fenomena unutar Crkve i svijeta: na laiciza-
ciju braka kao institucije, na sekularizaciju života, neomaltuzijanske
ideje, novo shvaćanje seksualnosti, afirmaciju totalitarnih režima koji idu
za tim da zamijene obitelj u njezinoj glavnoj i odgovornoj funkciji odgoja.

Proces sazrijevanja kršćanske refleksije o braku i obitelji doživjet će svoj
pravi domet na II. vaticanskom, koji više neće ovim stvarnostima pristu-
pati samo s moralnom zabrinutošću nego sa sviješću da oni tvore temeljno
mjesto zajedništva u kojem se oblikuje osoba i koje su nužne za izgradnju
kako društva u cjelini tako i kršćanske zajednice.⁶

Sabor je visoko uzdigao ženidbu i obiteljski život proglašivši ih izvornim
putem prema kršćanskoj svetosti i savršenosti. O tome pastoralna konsti-
tucija o Crkvi u suvremenom svijetu kaže: »Stoga se kršćanski supruzi,
radi dužnosti i dostojanstva svoga staleža, jačaju i na neki način posve-
ćuju posebnim sakramentom; ispunjavajući svoju bračnu i obiteljsku
misiju snagom tog sakramenta te ispunjeni Kristovim duhom koji čitav
njihov život prožimlje vjerom, ufanjem i ljubavlju, sve više se približuju
osobnom savršenstvu i međusobnom posvećenju i stoga zajednički pro-
slavljaju Boga«. ⁷

Sabor ne pruža iscrpnu sliku obiteljske duhovnosti nego samo daje njezin
opći okvir. U svjetlu saborskih misli ženidba kao sakrament sama po
sebi jest zajednica svetosti i ljubavi Božje u Kristu koji supruzima daje
karizmu da jedno drugome budu svjedoci vjere. Nijedno od njih ne može
proći stazu koja vodi k Bogu nego u zajedničkom ispunjavanju brige oko
odgoja djece, u uzajamnom pomaganju u radu, u životnim utjehama i
savjetima. Obiteljska duhovnost ne sastoji se samo u ispunjavanju vjerske
prakse nego u stvaranju vlastite vjerske klime, posebnog obiteljskog
duha, svog načina življenja kršćanstva. Dosljedno tome obitelj treba naći
i svoj vlastiti stil molitve. Na obiteljsku duhovnost spada i prenošenje
vjere. Papa Ivan Pavao II. smatra da će evangelizacija u budućnosti veli-
kim dijelom ovisiti o obitelji kao domaćoj, kućnoj crkvi.

SAKRAMENTALNA I KOMUNITARNA DIMENZIJA OBITELJSKE DUHOVNOSTI

Kršćanski je brak slika jedinstva Krista i Crkve. Kao i drugi sakramenti
tako i ženidba nadnaravno ugrađuje supruge u Mistično tijelo. Kad dvoje
krštenih žele sklopiti ženidbu, mogu je ostvariti samo u Kristovo ime.

⁶ Usp. B. Scarpazza, *Comunità familiare e spiritualità cristiana*, Roma
1974, 12.

⁷ *Gaudium et spes*, 48.

Kroz sakramente je omogućen spasonosni susret Krista s pojedinim ljudima posredništvom Njegove Crkve. Svaki sakramenat posredstvom svoje posebne milosti donosi posebno sudioništvo i suoblikovanje Kristovu životu. Sakramenat ženidbe ugrađuje supruge u Crkvu kao živu i životvornu stanicu čineći da milost prožme svu njihovu tjelesnu i duhovnu stvarnost tvoreći tako nerazrešivi vez između Krista i bračne zajednice. U svakom se sakramentu ostvaruje osobni susret s integralnim Kristom, a u ženidbi se aktualizira zajednički susret suprug a s Kristovom ljubavlju. Onoliko koliko su sjedinjeni s Kristom, toliko pripadaju jedno drugom. Sabor kaže da je njihova ljubav na poseban način posvećena i uzeta u »božansku ljubav te se otkupiteljskom Kristovom snagom i spasonosnim djelovanjem Crkve upravlja i obogaćuje da tako supruge uspješno privede k Bogu, da im pomogne i utvrdi ih u uzvišenoj zadaći oca i majke«. ⁸

Sabor svjesno stavlja bračnu ljubav u središte svojih razmišljanja. Brak je put kojim se ide u susret Kristu. On dolazi pred zaručnike i ostaje s njima kako bi postali sposobni da se ljube vjernom, nesebičnom i posvećujućom ljubavlju. Prava bračna ljubav iskustveno pokazuje otkupiteljsku snagu Kristove ljubavi, tako da čitav bračni i obiteljski život postaje izvor svetosti i spasenja.

U prošlim stoljećima bilo je spirtualističkih struja koje su ograničavale sakramentalno posvećenje braka na čisto duhovnu ljubav i prijateljstvo, dok su i bračni čin ispričavale od grijeha samo onda kad je direktno vodio rađanju novog života ili barem služio kao lijek da se utazi požuda. Veoma rašireni pesimistički bračni moral dugo je smatrao sa sv. Austinom da se bračni drugovi čak i onda kad im je namjera da budu početak novom životu »smiju na to spustiti samo s bolju i stidom budući da ne mogu imati dijete na neki drugi način jer je seksualno sjedinjenje kao uvjet za prenošenje života kazna Adamu od kojeg proizlazimo a našom se kaznom ne smijemo dičiti«. ⁹

Nasuprot tako obeshrabrujućim poimanjima već je Tridentski sabor izjavio da sakramentalna milost »usavršava naravnu ljubav«. ¹⁰ Bračna duhovnost obuhvaća i spolnost jer po sakramentu ženidbe i spolni život suprug a biva posvećen. U spolnom činu dvoje oženjenih kršćana ne susreću se samo dva tijela nego dva krštena stvorenja. Taj čin možda više nego drugi čovjekovi čini podrazumijeva potpunu svijest, odlučnost, ozbiljnost. Seksualni čin je interpersonalni čin u kojem muž i žena sudjeluju s potpunim predanjem jedno drugom. Po tom činu svaka bi osoba morala postati više čovjek i poboljšati kvalitet obiteljskog života. ¹¹

Ako je Krist izabrao intimni susret između muža i žene kao zemaljski znak svoje nevidljive ženidbe s Crkvom, onda je jedinstvo ljubavi bračnih drugova posvećeno i posvećujuće. U tom činu oni se ne darivaju samo uzajamnom ljubavlju i srećom nego se darivaju Kristu. Bračni čin postaje sakramentalno služenje suprug a.

⁸ *Ibid.*

⁹ Sv. Augustin, *Sermo* 51, XV, PL 38, 347—348.

¹⁰ Denzinger-Schönmetzer, *Enchiridion Symbolorum*, n. 1799.

¹¹ Usp. P. Scabini, *nav. čl.*, 339.

Sakrament ženidbe i drugi sakramenti ne odnose se kao kamenčići u mozaiku nego kao elementi koji se isprepliću i dopunjuju. Nijedna sakramentalna milost nije darovana zato da bi je netko živio neovisno o drugim sakramentima. Nije moguće zamisliti rast u bračnoj svetosti kod onih supruaga koji bi zatajili u ostalim oblicima sakramentalnog života. Samo kada cjelokupni kršćanski život krijepljen sakramentima postane doista život u Kristu, može se očekivati od sakramenta ženidbe da priskrbi snagu da se nadvladaju poteškoće života u dvoje i da se ispuni vlastito kršćansko poslanje.¹²

Osobito je sakrament ženidbe tijesno povezan s euharistijom. U žrtvi sv. Mise supruzi na određen način dodiruju sam izvor svoje sakramentalne bračne veze i svoje bračne ljubavi; oni se ugrađuju u onu zaručničku bračnu ljubav prema Crkvi koja je pošćropljena krvlju Kalvarije pa tako mogu na sakramentalan način u sebi živjeti onaj isti život koji je Krist predao svojoj Crkvi. »Sva njihova djela, molitve i apostolski pothvati, bračni i obiteljski život, svagdašnji rad, odmor duha i tijela, ako se vrše u Duhu, dapače i tegobe života ako se strpljivo podnose, postaju duhovne žrtve ugodne Bogu po Isusu Kristu, koje se u služenju Euharistije pobožno prinose Ocu s prinosem Gospodinova Tijela.«¹³

Kršćanska obitelj nalazi u sakramentu krštenja svoje korjene posvećenja, ali u euharistiji dostiže svoj puni izraz. Sabor je podsjetio na posebnu povezanost između euharistije i ženidbe ističući potrebu da se ženidba redovito slavi za vrijeme mise. U euharistijskom daru ljubavi kršćanska obitelj nalazi temelj svoga zajedništva. »Euharistijski kruh stvara od različitih članova obiteljske zajednice jedno tijelo, jedno očitovanje i jedno udioništvo na svekolikom jedinstvu Crkve.«¹⁴

Kad sudjeluju u sv. misi, bračni bi drugovi trebali zajednički pristupiti sv. pričesti koja obogaćuje njihovu ljubav, jača njihovo zajedništvo i »čini ih spremnijima za zajedničke dužnosti u dnevnim poteškoćama, snažnije ih ugrađuje u veliku obitelj Crkve kojoj oni po sakramentu ženidbe svojom plodnom ljubavlju služe, sama njihova tjelesa oslobađa od zle požude, jača ih za sve borbe života, daje milost svim članovima obitelji.«¹⁵

Euharistija je — osim što je spomen smrti i uskrsnuća Gospodinova — navještaj njegova povratka da konačno trijumfira nad grijehom i smrću. Zato jedino u euharistijskoj celebraciji kršćanski supruzi mogu dobiti božansku snagu kako za svladavanje krhkosti njihove ljudske ljubavi tako i za obnovu i dozrijevanje te ljubavi i nade u konačnu pobjedu.¹⁶ »Za kršćanske supruge slaviti euharistiju znači naviještati jedno drugom i svim ljudima da je njihova ljubav određena za konačnu pobjedu, jer se podudara s nepogrešivom pobjedom Božje i Kristove ljubavi.«¹⁷

¹² Usp. E. Schillebeeckx, *Il matrimonio è un sacramento*, Milano 1963, 22.

¹³ *Lumen gentium*, 34.

¹⁴ Ivan Pavao II, *Apostolska pobudnica »Obiteljska zajednica«*, 22. XI 1981, br. 57, KS, Dokumenti 64, Zagreb 1981.

¹⁵ I. Fuček, *Bračna ljubav*, Zagreb 1974, 51—52.

¹⁶ Usp. B. Scarpazza, nav. dj., 140.

¹⁷ E. Ruffini, *Teologia dell'Eucaristia e del matrimonio*, u *La famiglia* 14 (1970), 115.

Osim euharistije koja je »izvor i vrhunac čitava kršćanskog života«,¹⁸ sakramenat pokore u životu bračnih drugova predstavlja vrlo važno sredstvo zdrave i zrele duhovnosti. On nije nikakav magični čin koji bi uklanjao grijeh nego susret dviju ljubavi: ljubavi koja je zatajila i traži oprostjenje s neizmjernom Ljubavlju koja preko opraštanja ulijeva pouzdanje da je grijeh moguće nadvladati.¹⁹

Bračni drugovi svjesni grijeha koji su im zajednički, a i njihovoj djeci, živo osjećaju potrebu zajedničke pokore, kako bi se njihova ljubav neprestano pročišćavala. Zajednička priprava na sakramenat pokore uz prethodno praštanje i pomirenje u obitelji i zajedničko sudjelovanje na pokorničkom bogoslužju odlična su prilika da se pokora doživi radosno i primi ponizno sa sviješću kako je Bog dobar i milosrdan.

Bitno i trajno počelo posvećenja kršćanske obitelji jest prihvaćanje evanđeoskog poziva na obraćenje koji je upućen svim kršćanima koji ne uspejavaju ostati vjerni krsnim obvezama i obećanjima. Za to je pokora najbolji lijek. Papa Pavao VI. u enciklici *Humanae vitae* ohrabruje kršćanske supruge koje još drži grešnost »neka ne padnu u malodušnost, nego neka se poniznom ustrajnošću utječu Božjem milosrđu koje se otvara u sakramentu pokore«.²⁰ A Ivan Pavao II. u pobudnici *Obiteljska zajednica* naglašava da slavljenje sakramenta pokore ima posebno značenje za obiteljski život, jer »u vjeri bračni drugovi i svi članovi obitelji otkrivaju da se grijeh suprotstavlja savezu s Bogom ali i savezu supružnika te zajedništvu obitelji; no sada su privedeni susretu s Bogom koji im daruje svoju ljubav, koja je jača od grijeha i ponovno uspostavlja i usavršava bračni savez i obiteljsko zajedništvo«.²¹

Nema samostalne duhovnosti neovisne o drugim ljudima. Kršćanski brak je na poseban način izraz te upućenosti jednih na druge. Kao što nitko sam ne propada tako se isto nitko sam ne spašava. Kršćanski brak je slika povezanosti Krista i Crkve. Međusobnim darivanjem i prihvaćanjem bračni se drugovi neprestano približavaju jedno drugom i po tome Kristu i po Kristu Ocu, te tako postaju slika one velike trojstvene ljubavi koja je počelo svega što postoji. Tako duhovni život s Bogom postaje ovisan o životu s drugima. U braku se duhovni život ne može oblikovati neovisno o bračnom drugu i djeci. Put kojim jedno od supruuga ide k Bogu prolazi pokraj bračnog druga i djece i što se više približava Bogu to se više približava bračnom drugu i djeci. Nitko ne smije zaboraviti da u vjeri njegova bračnog druga mogu postojati uzvisine i udubine. Potrebno je zato veliko razumijevanje za poteškoće u vjeri drugoga. Krize vjere mogu biti i korisne da vjera postane otpornija i čvršća.

U kršćanskom braku vjera ne smije biti jednostavno »privatno pitanje«. Jedan od bračnih drugova odgovoran je za vjeru drugoga. U tom smislu jedan može katehizirati drugoga ako ovaj ohladi u vjeri uz naravno poštivanje slobode drugoga.²²

¹⁸ *Lumen gentium*, 11.

¹⁹ Usp. I. Fuček, nav. dj., 52.

²⁰ Pavao VI, *Humanae vitae*, 25. VII 1968, n. 25.

²¹ Ivan Pavao II, nav. dj. br. 58.

²² Usp. J. Heinzmann, nav. dj., 157.

Sažimajući saborske misli s obzirom na sakramentalnost i komunitarnost obiteljske zajednice, može se kazati da sabor ne prezentira ženidbu samo globalno kao »intimno zajedništvo života i ljubavi«,²³ nego i kao sakramentalni znak kako u početnom činu, tj. u bračnom savezu, tako i u bračnom zajedništvu, onakvom kakvo se živi u naravnom redu.²⁴

Obitelj put posvećenja i mjesto prenošenja vjere

U dokumentima II. vatikanskog sabora jako je istaknuta uloga obitelji kao mjesta u kojem se djeca posvećuju. Obitelj postaje izvor svetosti za djecu jer roditelji nose djecu na krštenje kojim postaju djeca Božja i članovi naroda Božjega. Jer, iz ženidbene zajednice nastaje obitelj u kojoj se »rađaju novi građani ljudskog društva, koji po milosti Duha Svetoga postaju po krštenju Sinovi Božji, da tako Božji narod može trajati kroz vjekove. U toj Crkvi koja bi se mogla nazvati kućnom, roditelji moraju biti za svoju djecu riječju i primjerom prvi vjesnici vjere, i njegovati zvanje prikladno za svakog pojedinoga, s osobitom brigom ono sveto.«²⁵ U obitelji djeca primaju navještaj vjere riječima i primjerom svojih roditelja koji su pozvani »da budu jedan drugome i djeci svjedoci vjere i Kristove ljubavi«.²⁶

Roditelji omogućuju posvećenje djece stvarajući u obiteljskom krugu prostor poštovanja i ljubavi prema Bogu i ljudima. »Posebno u kršćanskoj obitelji treba odgajati djecu od najranije mladosti po vjeri, koju su primila na krštenju, da Boga spoznaju i štuju a bližnjega da ljube.«²⁷

Ono što karakterizira obiteljski odgoj nije toliko upotreba određenih odgojnih metoda koliko stvaranje ozračja koje će pogodovati zdravom odgoju preko međusobnih odnosa i duhovnih sadržaja koji postaju prirodni prostor pogodan za rast osobnosti djeteta. Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes*, koliko god naglašava odgovornost roditelja u stvaranju obiteljske atmosfere ljubavi, ne zaboravlja istaknuti doprinos koji mogu i moraju pružiti djeca. I oni su pozvani da »kao živi članovi obitelji, na svoj način pridonose posvećenju roditelja. Zahvalnošću, odanošću i povjerenjem odgovorit će na dobročinstva svojih roditelja.«²⁸ U ljubavi svaka se osoba otvara drugoj »nadvladavajući sebičnost, poštivajući i vrednujući dostojanstvo i osobine druge osobe, pružajući i prihvaćajući razborito i velikodušno doprinos za uzajamno usavršavanje.«²⁹

Kršćanska obitelj je crkva u malom. Kao što se unutar Crkve svetost pojedinca razlijeva na ostale njezine članove tako se svetost supruge razlijeva na sve članove obitelji.

Religiozna se punina ostvaruje kroz dijalog, poštivanje slobode kao vlastitosti pojedinca, neprestano darivanje i izabiranje. Da bi bračna

²³ *Gaudium et spes*, 48.

²⁴ Usp. B. Scarpazza, *nav. dj.*, 99.

²⁵ *Lumen gentium*, 11.

²⁶ *Gaudium et spes*, 35.

²⁷ *Gravissimum educationis*, 3.

²⁸ *Gaudium et spes*, 48.

²⁹ *Biskupi Italije, Pastoralni dokument Matrimonio e famiglia oggi in Italia*, 15. XI 1969, nn. 12—13.

ljubav bila prava stvarateljska snaga obiteljskog života, mora se očitovati u trajnom dijalogu. U obitelji, međutim, često nedostaje dijaloga. Bračni drugovi većinu svoga vremena provedu u obavljanju raznih dužnosti, a kad su zajedno razgovaraju o radu, djeci, prijateljima; rijetko dijalogiziraju, kao da taj razgovor nije komuniciranje vlastitoga ja u povjerenju. Kada prestane briga za drugoga, nema želje da se pročitaju njegove misli i osjećaji; kad nestane potrebe da se svaki dan pokaže u novom svjetlu, onda se ne može govoriti o pravom dijalogu i komuniciranju.

Način života današnje obitelji ne pogoduje dijalogu. Supruzi su gotovo cijeli dan zaposleni izvan obitelji i ostaje im vrlo malo vremena koje mogu posvetiti djeci. Osobito je otac često odsutan iz obitelji i kad se umoran vrati kući, samo uz veliku žrtvu moći će se posvetiti supruzi i djeci. A poželjno je da djeca u obitelji steknu iskustvo dijaloga koje im roditelji pružaju međusobnim skladom, poštivanjem, prihvaćanjem i ljubavlju. Jer, djeci u njihovu razvoju nije potrebno samo to da se roditelji za njih brinu i da ih vole nego i da se roditelji međusobno vole. Svjesni svoje odgovornosti pred djecom, roditelji će i sami nastojati da unapređuju svoje međusobne odnose pa će tako zajedničkim životom i sami sebe odgajati.³⁰

Ne može se zamisliti ozbiljniji i dublji religiozni odgoj bez zajedničke obiteljske molitve. Zajednička molitva je jedna od najdragocjenijih tradicija kršćanske obitelji. Danas je nažalost utihnula pred zaglušujućim radio i televizijskim programom.

Na temelju svojeg dostojanstva i poslanja kršćanski roditelji imaju posebnu dužnost da svoju djecu odgajaju u molitvi uvodeći ih tako u potpuno razumijevanje Božjih otajstava i osobnog susreta s Bogom. Temelj i nezamjenjivi elemenat odgoja za molitvu jest konkretan roditeljski primjer. Moleći sa svojom djecom roditelji vrše svoje kraljevsko svećeništvo i u srcu svoje djece »ostavljaju tragove koje događaji života neće uspjeti izbrisati.«³¹

U obiteljskoj molitvi nitko nije izuzet. Nijedan član obitelji ne smije se osjećati kao tuđinac ili promatrač nego treba da u njoj sudjeluje. Ona ne smije biti svedena samo na molitvu roditelja niti na molitvu majke s malom djecom, nego je govor cijele obitelji. Vrlo je važno ozračje obiteljske solidarnosti i zajedništva u kojem su svi članovi prožeti istim osjećajima. Ako roditelji svojim primjerom uvedu djecu u molitvu time ih uvode u dijalog s Bogom odnosno u iskustvo koje će im pomoći da lakše nađu put svetosti i spasenja. Papa Pavao VI. podsjeća roditelje na važnost osobnog primjera: »Vaš primjer praćen ispravnošću vaše misli i vaših čina i podržavan kojom zajedničkom molitvom doista je životna pouka, bogoštovni čin od posebnog značenja.«³²

U skladu sa smjernicama II. vatikanskog sabora obiteljska molitva treba da posluži kao prirodni uvod u liturgijsku molitvu čitave Crkve. Po sakra-

³⁰ Usp. M. Srakić, *Težnja bračnih drugova prema kršćanskoj savršenosti u odnosu prema vlastitoj djeci, u Bogoslovska smotra* 4 (1972), 352.

³¹ Ivan Pavao II, nav. dj., br. 60.

³² *Ibid.*

mentu ženidbe supruzi ulaze u novi način odnosa s Isusom zaručnikom Crkve kao i s cijelim Božjim narodom. Oni postaju slični zaručniku Crkve i prisnije povezani s drugim obiteljima u Crkvi. Odatle proizlazi nužnost sudjelovanja svih članova obitelji nedjeljom i blagdanom u euharistiji i drugim sakramentima, posebno u sakramentima kršćanske inicijacije. Obiteljska molitva povezuje se tako s liturgijskom molitvom župske zajednice a preko nje s biskupijom i općom Crkvom. Ona članove obitelji otvara dijalogu s nekršćanima i nevjernicima.

Saborske smjernice otvorile su novu mogućnost kršćanskoj obitelji ubrojivši je među skupine kojima se preporučuje zajedničko moljenje božanskog časoslova. Kad govori o raznim oblicima molitve pobudnica *Obiteljska zajednica* preporučuje na poseban način »čitanje i razmatranje Božje Riječi, pripremu za sakramente, pobožnost i posvećenje Srou Isusovu, različite oblike pobožnosti presvetoj Djevici, blagoslov stola, oblike pučke pobožnosti«. ³³

U čitanju i razmatranju Božje Riječi kršćanska obitelj jasnije nazire putokaze svog životnog izbora i njegova ostvarenja. Meditacija i molitva u obitelji produbljuje zajedničarsku dimenziju u kojoj muž i žena, roditelji i djeca rastu u zajedničkom nastojanju zahvalnosti, poniznosti i ustrajnosti na putu posvećenja.

Kao povlašteno sredstvo za razvijanje bračne i obiteljske duhovnosti pape danas spominju marijansku pobožnost i živo preporučuju moljenje krunice u obitelji. »Nema sumnje, krunicu blažene Djevice Marije valja smatrati jednom od najuzvišenijih i najdjelotvornijih 'zajedničkih molitava' koje obitelj treba moliti. Doista, radost nam je pomisliti i živo to želimo da — kada obiteljski susret postane vrijeme molitve — krunica bude čest i mio izražaj takve molitve.« ³⁴

Molitva u obitelji ne smije se shvaćati jednostavno kao pomoć ili oslonac u raznim poteškoćama nego kao izraz vjere i ljubavi prema Stvoritelju. Moliti za obitelj treba da znači otkrivati i planirati vlastiti život u svjetlu vjere. Molitva nije bijeg od svagdašnjih dužnosti nego poticaj »koji snažnije pokreće kršćansku obitelj da se prihvati svojih odgovornosti koje ima kao prva i temeljna stanica ljudskog društva i da te odgovornosti u punini ispuni«. ³⁵

Po obliku bi obiteljska molitva trebala biti jednostavna jer suvremeni čovjek teži u svemu živjeti jednostavno a po sadržaju bi morala odgovarati vjerskom i kulturnom uzrastu vjernika. Neće se više moći očekivati, kao nekada, da se jedan molitveni oblik prenosi kroz stoljeća s koljena na koljeno nego današnja obitelj treba učiti stvarati svoje molitvene oblike koji će njoj odgovarati bar onako kako su stari oblici odgovarali ranijim naraštajima.

Bitni i sastavni dio obiteljske duhovnosti jest prenošenje vjere. Ako u obitelji roditelji žive kao kršćani oni su prvi i najvažniji navjestitelji vjere.

³³ *Ibid.*, br. 61.

³⁴ Pavao VI, *Apostolska pobudnica Marialis cultus*, 2. II 1974, br. 54. KS Dokumenti 44, Zagreb 1975.

³⁵ Ivan Pavao II, nav. dj., br. 62.

Vjera prožima cjelokupni obiteljski život: zajedničko blagovanje, dijalog, igru i zabavu, slavljenje svečanosti, obiteljsku molitvu. Posebno je zapaženo da se djeca i mladež ponašaju onako kako se ponašaju njihovi roditelji. Djeca bez iznimke posjećuju misu ako to prakticiraju njihovi roditelji. Kad nakon završetka obaveznog školovanja veliki broj mladih ljudi prestane posjećivati misu tu činjenicu ne treba smatrati otpadom od vjere nego prekidom jedne religiozne prakse koja nije imala pravi odjek u duši te mladeži. Isto tako ne treba smatrati da svećenik vjeroučitelj nije izvršio svoju zadaću ako iznenađujuće visoki postotak onih koji su pohađali vjeronauk ne postanu praktični članovi Crkve, jer za to nije dovoljna samo dobra pouka nego i roditeljska vjera kojom se hrani duša djeteta.

Zbog toga bi bilo vrijedno truda nastojanje da se u brigu oko postavljanja temelja vjerskog života u djetetu uključi i briga oko vjerskog odgoja roditelja. Zajedničko slavljenje vjere svakako je jedan od važnih elemenata pogodnog vjerskog obiteljskog ozračja. Blagdani i svečanosti izvanredna su prilika da se na mlade prenosi vjerska tradicija. Ukratko, obitelj je mjesto u kojem se vjera prenosi ne samo poukom o određenim istinama o Bogu, Kristu i Crkvi, nego mnogo više autentičnim življenjem i zrelim svjedočenjem.

Pastoral braka i obitelji u današnje vrijeme jest jedna od najurgentnijih potreba suvremene Crkve. U tom važnom poslu svoj dio odgovornosti treba da preuzmu ne samo biskupi, svećenici, redovnici i redovnice nego na poseban način sami bračni drugovi, koji mogu biti pravi apostoli drugim obiteljima i svojim iskustvom pomoći mladima na putu solidne i postepene pripreme za ženidbu i obiteljski život.

CHRISTIAN VISION OF FAMILY TODAY

Summary

The family is in crisis today. The Council saw it clearly. Because of that the Council approaches to the family positively. He stimulates involvement of matrimonial and family spirituality. To be consolidated today's family should be in process of speritual growing. Marriage's love is the foundation of the family unity and jointly. In that sense Church's documents integrate marriage and family in the united community, then stimulate for reciprocal love, communal understanding, then for prayer and sacramental practice, common to whole family.